

Apstiprināts ar
Valsts jaunatnes iniciatīvu centra
2008.gada 7.novembra rīkojumu Nr.55

SKOLAS UN ĢIMENES SADARBĪBA

Metodiskais līdzeklis

Materiālu sagatavojis autoru kolektīvs:

Astrīda Klauža
Dzintra Kozaka
Edīte Pagraba
Ināra Smirnova
Kristīne Veispale

**Rīga
2009**

Saturs

1.	Priekšvārds	4
2.	Ievads	5
3.	Skolas un ģimenes pozitīvas sadarbības veicinošie nosacījumi	6
4.	Skolas un ģimenes atbildības noteikšana likumdošanā	7
5.	Skolas un ģimenes sadarbības formas	10
6.	Ģimenes izpēte	25
7.	Latvijas vecāku apvienība VISI – nozīmīgs sadarbības partneris	30
8.	Ieteicamā literatūra	32

CIENĪJAMIES SKOLOTĀJI!

Valsts jaunatnes iniciatīvu centrs (VJIC) ir sagatavojis metodisku līdzekli „Skolas un ģimenes sadarbība”, kas rosinās Jūs radoši meklēt un izmantot dažādas sadarbības iespējas ar skolēna ģimeni un palīdzēs veiksmīgi risināt dialogu ar vecākiem par viņu bērnu sasniegumiem un panākumiem. Ceram, ka atradīsiet idejas un padomus, ko var izmantot praktiskajā darbībā, papildināsiet savas zināšanas par tām likumu normām, kas attiecas uz skolēnu, skolotāju un vecāku pienākumiem, tiesībām un atbildību un izmantosiet aktīvākās vecāku daļas ieinteresētību un atbalstu savā darbā.

Metodiskais līdzeklis tapis pēc VJIC 2007.gadā organizētās konferences „Skolas un ģimenes sadarbība skolēnu vērtībizglītības īstenošanā” darba grupās izstrādātajiem ieteikumiem un atsaucoties uz pedagogu lūgumu rast iespēju apkopot konferences darba materiālus.

Izsakām pateicību Klašu audzinātāju metodisko apvienību vadītāju konsultatīvajai padomei un konferences sagatavošanas darba grupai par ieguldījumu šī materiāla tapšanā, jo īpaši krājuma autoru kolektīvam:

Astrīdai Klaužai – Daugavpils Klašu audzinātāju metodiskās apvienības vadītāja,

Dzintrai Kozakai – Latvijas vecāku apvienības VISI pārstāve,

Edītei Pagrabai – Liepājas 6. vidusskolas direktora vietniece audzināšanas darbā,

Inārai Smirnovai – Jaunogres vidusskolas direktora vietniece audzināšanas darbā,

Kristīnei Veispalei – Valsts Bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas inspektore.

Paldies Anitai Šmitei – žurnāla „Skolotājs” galvenajai redaktorei – par ieteikumiem materiāla tapšanas gaitā.

Vēlam veiksmīgu, pozitīvām emocijām piepildītu, savstarpēji rosinošu un rezultatīvu sadarbību ar skolēnu vecākiem atbildīgajā skolēnu audzināšanas darbā!

Agra Bērziņa

Valsts jaunatnes iniciatīvu centra direktore

Ievads

Pozitīva, uz savstarpējo cieņu balstīta skolas un ģimenes sadarbība ir viens no būtiskākajiem priekšnosacījumiem skolēna personības attīstībā. Skolēna izglītošanas procesā svarīga loma ir atbalsta faktoriem, viens no nozīmīgākajiem no tiem ir skolēna vecāki. Bērna pirmā „skola” ir ģimene, tāpēc skolai ir svarīgi turpināt ģimenē iesākto bērna personības veidošanās procesu, veicināt pēctecības nodrošināšanu, bērnam kļūstot par skolēnu. Bērna interesi par mācībām un dažādiem pasākumiem skolā veicina ieinteresēti vecāki, kas ir motivēti sadarboties ar sava bērna klases audzinātāju, mācību priekšmetu skolotājiem, skolas administrāciju, sociālo pedagogu, psihologu un atbalsta skolas personālu bērna izglītošanas an audzināšanas procesā.

Diemžēl bieži vien vecāki nav informēti par norisēm un pārmaiņām izglītības sistēmā, tāpēc dažādu ar izglītību saistītu jautājumu interpretācija neatbilst reālajai situācijai un ir balstīta pašu vecāku skolas laika negatīvajā pieredzē vai kādu citos stereotipos.

Sabiedrībā bieži vien izskan viedoklis par pedagogu neieinteresētību bērnu izglītošanā, savukārt skolotāji uzskata, ka vecāki vēlas atbildību par bērna sliktajām sekmēm un bezmērķīgi pavadītu brīvo laiku uzvelt skolai. Tieši tāpēc skolotāja darbā viens no svarīgākajiem jautājumiem ir veidot dialogu ar vecākiem un sadalīt atbildības jomas bērna audzināšanā. Skolotājam ir jābūt profesionālim, kas spēj veidot racionālu, uz savstarpējas cieņas balstītu sadarbību ar vecākiem, lai bērns nemanipulētu ar vecākiem un skolotājiem, neizmantotu pieaugušo nesaskaņas, bet gan izjustu pieaugušo atbalstu un izpratni.

Skolas un ģimenes pozitīvas sadarbības veicinošie nosacījumi

Katrai izglītības iestādei ir jāizstrādā sava skolas un ģimenes sadarbības koncepcija, kurā ņemti vērā dažādi faktori:

- skolas atrašanās vieta (pilsēta, lauki),
- ģimeņu sociālais stāvoklis (dominē labi situētas ģimenes vai mazāk turīgas ģimenes u.tml.);
- vecāku izglītības līmenis;
- ģimenes nacionālā piederība, saziņas valoda ģimenē;
- skolā esošās tradīcijas sadarbībā ar ģimeni;
- izpētes rezultāti par vecāku un skolas sadarbības rezultātiem, problēmām un iespējām.

Dažas patiesības, kas jāņem vērā, lai veidotos pozitīva sadarbība:

- sadarbība jābalsta uz savstarpēju cieņu, lai kļiedētu mītus par skolas un ģimenes sadarbības neiespējamību;
- jārespektē vecāku pieredze;
- skolotājam par sevi jārada pozitīvs pirmais iespaids (pirmā tikšanās notiek tikai vienu reizi);
- katra saruna ar vecākiem (pat nepatīkama) jābūt pozitīvai, lai vecāki vēlētos skolā atgriezties;
- jābūt patiesi ieinteresētam par skolēna dzīvi un problēmām;
- jāatrod ceļš pie katras ģimenes, novērtējot bērna audzināšanas stilu un metodes ģimenē.

Klases audzinātājam jānovērtē:

- kāda ir ģimenes struktūra (kas piedalās bērna audzināšanā – abi vecāki, tikai viens no vecākiem, vecvecāki, aizbildņi);
- kāds mikroklimats valda ģimenē (cik pozitīvas un atbalstošas ir ģimenes locekļu savstarpējās attiecības);
- kāda ir audzinošo ietekmju sistēma, audzināšanas stili, metodes un paņēmieni.

Padoms: klases audzinātājam ļoti taktiski jāizpēta katra ģimene, tās attieksme pret bērna audzināšanu, jāapzinās problēmas, ar kurām iespējams saskarties sadarbībā ar katru atsevišķo ģimeni.

Raksturīgākās problēmas, kas negatīvi ietekmē ģimenes un skolas sadarbību:

- sadzīves problēmu radītās negācijas;
- vecāku un bērnu savstarpējās kontaktēšanās nepietiekamība;
- pozitīvo emociju deficīts;
- haotisks audzināšanas stils ģimenē;
- vecāku pedagoģisko zināšanu nepietiekamība;
- atšķirīga vērtību izpratne;
- ģimenes modeļa deformācija;
- teorijas un praktiskās darbības nesaskaņotība;
- ģimenes un skolas sadarbības nesaskaņotība;
- pedagogu pasivitāte, neieinteresētība, zināšanu trūkums, lielā slodze un laika trūkums;
- vecāku un pedagogu neprasme veidot konstruktīvu saskarsmi.

Padoms: pedagogiem jāatceras, ka viņi nekad bērnam nespēs aizstāt ģimeni, lai arī kāds mikroklimats tajā valdītu, bet skolas pedagoģiskais un atbalsta personāls - sociālie pedagogi, psihologi - būs tie, kuri novērtēs situāciju un vajadzīgajā brīdī sniegs atbalstu.

Izmantotie materiāli:

Jaunais skolotājs. Rakstu krājums. R.: IAC, 2006., 121.–136.lpp.

Skolas un ģimenes sadarbība. IAC semināra materiāli.

Skolas un ģimenes atbildības noteikšana likumdošanā

Likumdošana nosaka skolas un ģimenes sadarbībā iesaistīto pušu pienākumus un tiesības. Skolotājam jāizprot likumdošanā noteiktās normas, kas regulē vecāku, bērnu un skolotāju pienākumus un tiesības, un nepieciešamības gadījumā jāspēj šīs normas izskaidrot gan skolēniem, gan vecākiem.

Svarīgākie dokumenti, kuri nosaka skolas un ģimenes atbildības jomas audzināšanā :

- ANO Konvencija par bērnu tiesībām;
- Izglītības likums;
- Bērnu tiesību aizsardzības likums;
- Civillikuma 1. daļa „Ģimenes tiesības”;
- Bāriņtiesu likums;
- Likums „Par pašvaldībām”;
- Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums.

ANO Konvencija par bērnu tiesībām

Vecāki ir tie, kas uzņemas galveno atbildību par bērna audzināšanu un attīstību. (18. pants. „Aizsargāt bērna intereses ir svarīgākais viņu (vecāku) rūpju objekts.”).

LR normatīvie akti (izmantojot normatīvos aktus praksē, jāseko līdzi grozījumiem tajos, tāpēc ieteicams izmantot mājas lapas adresi – www.likumi.lv).

Izglītības likums

51., 52., 54., 55., 57., 58. pantā noteikti pamatprincipi skolas un vecāku sadarbībai, uzsverot katras puses pienākumus un tiesības.

51.pants. Pedagoģa vispārīgie pienākumi

(1) Pedagoģa vispārīgie pienākumi izglītības procesā ir šādi:

- 1) radoši un atbildīgi piedalīties attiecīgo izglītības programmu īstenošanā,
- 2) audzināt krietnus, godprātīgus cilvēkus – Latvijas patriotus,
- 3) pastāvīgi pilnveidot savu izglītību un profesionālo meistarību,
- 4) ievērot pedagoģu profesionālās ētikas normas,
- 5) nodrošināt izglītojamo iespējas īstenot savas tiesības izglītības iestādē,
- 6) ievērot bērna tiesības,
- 7) īstenot izglītības programmu sadarbībā ar izglītojamā ģimeni,

(2) Izglītības iestāžu pedagoģi ir atbildīgi par savu darbu, tā metodēm, paņēmieniem un rezultātiem.

52. pants. Pedagoģa tiesības

- 1) piedalīties izglītības iestādes pašpārvaldē,
- 2) saņemt valsts garantētu apmaksātu ikgadējo astoņu nedēļu atvaļinājumu,
- 3) pamatojoties uz līgumu par mācību līdzekļu izstrādāšanu, saņemt apmaksātu līdz trijiem mēnešiem ilgu radošā darba atvaļinājumu vai līdz sešiem mēnešiem ilgu bezmaksas atvaļinājumu Ministru kabineta noteiktajā kārtībā,
- 4) saglabājot pamatalgu izglītības iestādē, kurā pedagoģis strādā pamatdarbā, 30 kalendārās dienas triju gadu laikā izmantot savas izglītības un profesionālā meistarības pilnveidei,
- 5) saņemt pedagoģiskajam darbam nepieciešamo materiālo nodrošinājumu.

54. pants. Izglītojamā pienākumi

- 1) iegūt pamatzglītību,
- 2) ievērot izglītības iestādes nolikumu vai satversmi un iekšējās kārtības noteikumus,
- 3) ar cieņu izturēties pret valsti un sabiedrību.

55. pants. Izglītojamā tiesības

- 1) uz valsts vai pašvaldību apmaksātu pirmsskolas izglītības, pamatizglītības un vidējās izglītības ieguvu,
- 2) mācību un audzināšanas procesā brīvi izteikt un aizstāvēt savas domas un uzskatus,
- 3) izglītošanās procesā izmantot izglītības iestāžu telpas, bibliotēkas un citas informācijas krātuves, lasītavas, mācību līdzekļus,
- 4) saņemt stipendijas, kredītus, pabalstus un cita veida materiālo palīdzību,
- 5) saņemt profilaktisko veselības aprūpi un pirmo palīdzību izglītības iestādē un tās organizētajos pasākumos,
- 6) ierosināt izveidot izglītības iestādes pašpārvaldi un piedalīties tās darbībā atbilstoši šīs iestādes nolikumam vai satversmei un pašpārvaldes nolikumam,
- 7) piedalīties sabiedriskajā darbībā,
- 8) saņemt informāciju par visiem ar izglītošanos saistītiem jautājumiem,
- 9) uz personiskās mantas aizsardzību izglītības iestādē,
- 10) uz dzīvībai un veselībai drošiem apstākļiem izglītības iestādē un tās organizētajos pasākumos.

57.pants. Vecāku tiesības bērnu izglītošanas nodrošināšanā.

- 1) izvēlēties pirmsskolas izglītības un pamatizglītības iestādi, kurā bērns iegūst izglītību, ņemot vērā bērna vēlmes,
- 2) ierosināt izveidot izglītības iestādes pašpārvaldi un piedalīties tās darbībā atbilstoši šīs iestādes nolikumam vai satversmei un pašpārvaldes nolikumam,
- 3) slēgt ar izglītības iestādi līgumu par bērna izglītošanu un aprūpi izglītības iestādē,
- 4) saņemt informāciju jautājumos, kas saistīti ar bērna izglītošanu ,
- 5) ierosināt izglītības valsts inspektoram veikt pārbaudes izglītības iestādē,
- 6) ierosināt mainīt pedagogu, ja viņš nepilda šajā likumā noteiktos pedagogu vispārīgos pienākumus,
- 7) īstenot citos normatīvajos aktos noteiktās tiesības bērna izglītošanas nodrošināšanā.

58. pants. Bērna vecāku pienākumi

- 1) savu spēju un finansiālo iespēju robežās nodrošināt ģimenē bērna izglītošanai, veselībai, attīstībai un sadzīvei nepieciešamos apstākļus,
- 2) sadarboties ar izglītības iestādi, kurā mācās bērns, un bērna pedagogiem,
- 3) ievērot bērna tiesības,
- 4) bērna vecāki (personas, kas realizē vecāku varu) ir atbildīgi par to, lai bērns iegūtu obligāto izglītību.

Bērnu tiesību aizsardzības likums

22. panta pirmajā un otrajā daļā noteikts, ka bērnam ir pienākums atbilstoši savam vecumam apkopt sevi un piedalīties mājas darbos un ar cieņu izturēties pret saviem vecākiem (adoptētājiem) un citiem ģimenes locekļiem, pret aizbildņiem un audžu ģimenes locekļiem.

23. pantā noteikti bērna pienākumi pret sabiedrību:

- bērns ir pilntiesīgs sabiedrības loceklis, un viņa pienākums pret sabiedrību pieaug atbilstoši vecumam;
- bērnam ir pienākums mācīties atbilstoši savai garīgajai un fiziskajai attīstībai, mācību laikā viņam ir jāievēro izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumi;
- bērnam atkarībā no viņa vecuma un brieduma pakāpes ir pienākums sargāt savu veselību;
- bērnam ar cieņu jāizturas pret valsti, tās simboliem un jāievēro likumi;
- bērnam jāievēro sabiedrībā pieņemtie uzvedības noteikumi, viņš nedrīkst, izmantojot savas tiesības, aizskart citu bērnu un pieaugušo tiesības un likumīgās intereses;
- bērnam ir pienākums saudzīgi izturēties pret apkārtējo vidi.

24.pantā noteikti vecāku pienākumi saskaņā ar Civillikumu.

25. pants nosaka vecāku tiesības ierobežot bērna brīvības – bērna tiesības uz privāto dzīvi, biedrošanās un vārda brīvību, lai nodrošinātu bērna attīstību un aizsargātu viņa veselību, aizsargātu sabiedrisko kārtību, iedzīvotāju tikumību un veselību, aizsargātu citu personu brīvības un tiesības.

Civillikuma 1. daļa „Ģimenes tiesības”

177. pantā noteikts, ka līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā. Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu. Bērna aprūpe nozīmē viņa

uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un gatavojot bērnu sabiedriski lietderīgam darbam). Bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu.

178. pantā noteikts, ka kopā dzīvojuši vecāki aizgādību īsteno kopīgi. Ja starp vecākiem rodas domstarpības, tās izšķir bāriņtiesa, ja likumā nav noteikts citādi. 179. pantā noteikts, ka vecāku pienākums ir samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šo pienākumu vecāki veic līdz laikam, kamēr bērns var pats par sevi gādāt. Pienākums gādāt par bērna uzturēšanu nebeidzas, ja bērns dzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem.

183. pantā noteikts, ka bērniem, kamēr tie dzīvo vecāku apgādībā, jāstrādā mājas darbi bez tiesībām prasīt atlīdzību, ja vien tā nav solīta.

Bāriņtiesu likums

17. pantā noteikti bāriņtiesas vispārīgie pienākumi – aizstāvēt bērna intereses, izskatīt iesniegumus un sūdzības par vecāka, aizbildņa, aizgādņa vai audžuģimenes rīcību, kā arī informēt pašvaldības sociālo dienestu vai citu atbildīgu institūciju par ģimenēm, kurās netiek pietiekami nodrošināta bērna attīstība un audzināšana un kurām nepieciešama palīdzība.

Likums „Par pašvaldībām”

15. panta 23. punktā noteikts, ka katrai pašvaldībai ir jāīsteno bērnu tiesību aizsardzība attiecīgajā administratīvajā teritorijā.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums

1. panta 1. un 2. punktā noteikts, ka pašvaldības sociālā dienesta uzdevums ir veikt sociālo darbu ar personām, ģimenēm un personu grupām un sniegt sociālos pakalpojumus vai organizēt to sniegšanu ģimenēm ar bērniem, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi.

Administratīvo pārkāpumu kodeksa 173.pantā noteikts, ka par bērna aprūpes pienākumu nepildīšanu vecākiem vai personām, kas viņus aizstāj, izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu līdz divdesmit pieciem latiem. Par tādu pašu nodarījumu, ja rezultātā bērns vecumā līdz 16 gadiem izdarījis sīko huligānismu vai lietojis narkotiskās vai psihotropās vielas bez ārstniecības personas norādījuma, vai atradies dzērumā, vai nodarbojies ar ubagošanu, - vecākiem vai personām, kas viņus aizstāj, izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu no divdesmit pieciem līdz piecdesmit latiem.

Minētos dokumentus var atrast, meklējot portālā www.likumi.lv. Noderīga informācija par izglītības jautājumiem atrodama Izglītības un zinātnes ministrijas mājas lapā: www.izm.gov.lv, Izglītības satura un eksaminācijas centra mājas lapā: www.isec.gov.lv, Valsts jaunatnes iniciatīvu centra mājas lapā: www.vjic.gov.lv. (Par bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem Bērnu un ģimenes lietu ministrijas mājas lapā: www.bm.gov.lv) un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (VBTAI) mājas lapā: www.bti.gov.lv (VBTAI regulāri izstrādā dažādus metodiskos ieteikumus, sniedz konsultācijas un katru ceturksni veido mēnešrakstus par aktuāliem jautājumiem bērnu tiesību aizsardzības jomā). Par sociālās dzīves jautājumiem atbildes var meklēt Labklājības ministrijas mājas lapā: www.lm.gov.lv

Padomi:

- 1) ieteicams rīkot diskusiju (situāciju spēli utt.), kurā piedalās vecāki, bērni, skolotāji, ja iespējams, arī kāds jurists, kurā tiek apspriests, kā likumdošanas normas darbojas vai nedarbojas dzīvē; kā to ievērošana varētu padarīt visu iesaistīto pušu savstarpējās attiecības pozitīvākas, cieņpilnākas;
- 2) izstrādāt konkrētu rīcību „pa soļiem” dažādu sarežģītu konfliktsituāciju risinājumam;
- 3) nepieciešams ņemt vērā juridiskos aspektus, izstrādājot skolas iekšējās kārtības noteikumus;
- 4) vēlams organizēt mazās pedagoģiskās padomes sēdes vai izmantot pedagogu komandu, piesaistot speciālistus, un pārrunāt pedagoģiski grūtas situācijas, kuru risināšanu atvieglo zināšanas likumdošanā un rīcība saskaņā ar likuma normām.

Izmantots K. Veispales sagatavotais informatīvais materiāls.

Skolas un ģimenes sadarbības formas

Bērna vēlēšanās mācīties, piedalīties skolas dzīvē un gūt panākumus lielā mērā ir atkarīga no skolotāju, īpaši klases audzinātāja, prasmes radīt patīkamu, atbalstošu vidi skolā. Pedagogam jārespektē skolēnu dažādās spējas, personības izpausmes, atšķirīgie sociālie apstākļi ģimenē. Svarīgi radīt iekļaujošu vidi, proti:

- līdz minimumam samazināt izstumto bērnu skaitu;
- skolā izstrādāt principus, metodes, lai apmierinātu katra bērna mācīšanās vajadzības;
- radīt vidi, lai katrs skolēns justos tai piederīgs;
- uzlūkot citādību kā resursu, nevis šķērslī;
- vecāki, bērni un skolotāji ir gatavi strādāt kopā savai un skolas attīstībai;
- skolai savu ideju īstenošanā iesaistīt vietējo sabiedrību.

Tikai ar gudru pedagogu prasmi un atsaucīgu vecāku atbalstu skola spēs sniegt cilvēkam dzīvē nepieciešamo, tas ir, ne tikai dos zināšanas, bet arī veidos pasaules uzskatu, iemācīs skolēnam piederības izjūtu – savai ģimenei, klasei, skolai, valstij. Cilvēka attieksme pret kādu dzīves aspektu veidojas konkrētā rīcībā. Pašiem skolēniem ir jāpieliek pūles, lai viņi justos piederīgi kādai noteiktai videi. Tāpēc ļoti būtiski ir veidot kopīgas tradīcijas, kuru atbalstīšanā nozīmīga vieta arī ģimenei.

Ir gadījumi, kad skolotājs var iztikt bez sadarbības ar vecākiem, bet ir 6 apsvērumi, kuru dēļ šī sadarbība ir nepieciešama:

1. sadarbība veicina bērna socializāciju, integrēšanos sabiedrībā;
2. īstajā laikā tiek pamanītas bērna vajadzības un attīstītas spējas;
3. tiek saskaņotas pedagoģiskās prasības pret bērnu;
4. notiek vecāku pedagoģiskā izglītošana, aktualizējot jaunākos pētījumus un nostādnes pedagoģijā un psiholoģijā;
5. veidojas bērnu dzīves sociālā kontrole;
6. bērns iegūst kā personība – pašapziņu, atbalstu savām pūlēm, vecāku sapratni.

Ja sadarbība ir formāla, tai nav nekādas jēgas. Sadarbībai ir jābūt trīspusēji izdevīgai un nozīmīgai. Labākā taciņa uz vecāku sirdīm ir vārdi: „Tā būs daudz labāk jūsu bērnam”. Pēc tam var pateikt, ka tā būs vieglāk arī viņiem.” /Ē. Lanka, LU lektore/

Skolotājs sadarbībā ar vecākiem izmanto individuālās, grupālās un frontālās sadarbības formas:

- **individuālās** – rakstiska, telefoniska, elektroniska sazināšanās; atbildes uz jautājumiem; vecāku uzaicinājums uz skolu; individuālās konsultācijas; mājas apmeklējums; pārrunas ar vecākiem;
- **grupālās** – klases vecāku sapulce; klases vecāku komiteja/dome; grupu konsultācija;
- **frontālās** – vecāku kopsapulce; ģimeņu vakari; svētki skolā; pārgājieni, ekskursijas; sporta pasākumi; kultūras pasākumu kopapmeklējums; pedagoģiskās izglītības pasākumi u.c.

Pedagogam ļoti elastīgi jānovērtē, kura no sadarbības formām ar katru ģimeni un kurā situācijā būs visefektīvākā. Nav sliktu vai labu sadarbības formu, ir tikai īstajā laikā un pareizajā situācijā izmantotas formas.

Pedagogam vienmēr jāatceras, ka jebkura tikšanās ar vecākiem ir ļoti būtiska sadarbības veidošanā, un tāpēc vienmēr jāatrod laiks jēgpilnai sarunai ar vecākiem.

Padoms: skolotājam jābūt profesionālim un jāspēj stāvēt pāri sadzīvīskām ķildām, vecāku augstprātībai, zināšanu trūcumam, personiskai nepatīkai pret kādu ģimeni. Klases audzinātājam ir jāatrod ceļš pie katras ģimenes, jānovērtē, kāds audzināšanas stils un metodes valda bērna ģimenē. Jāatceras, ka reālajā dzīvē ideālu ģimeņu nav daudz, vecāki, audzinot bērnus, mēdz kļūdīties, arī skolotāji dažkārt mēdz kļūdīties, tāpēc svarīgi izvērtēt savu rīcību un atklātā sarunā atzīt savas kļūdas. Vecāki vienmēr novērtēs godprātīgu, iejūtīgu un taisnīgu skolotāju.

Kā sagatavoties pirmajai tikšanās reizei?

1. Plānojiet tikšanos tā, kā gatavotos mācību stundai. Izstrādājiet savu stāstījumu, īpašu uzmanību

pievēršot jautājumiem, kurus vēlaties apspriest, un informācijai, ko sniegsiet vecākiem.

2. Laikus izlemiet tikšanās nolūku! Vai tai ir informatīvs raksturs, vai tā būs saruna par kādu konkrētu problēmu. Aplūkojiet visus materiālus, ieskaitot stundu apmeklētību un skolēna atzīmes, darbu paraugus, izmantotos mācību līdzekļus, kā arī to, kā izpildīti mājas darbi.
3. Sarunai ielānējiet konkrētu laiku un centieties to ievērot. Ja šajā laikā neesat sasniedzis paredzēto, norunājiet nākamo tikšanos, jo svarīgi respektēt vecāku laiku.
4. Izrakstiet jautājumus, kurus vēlaties uzdot, lai ievāktu informāciju. Nepaļaujieties uz atmiņu.
5. Apģērbieties piemēroti. Sevišķi pirmie iespaidi ir paliekoši, un vecāku iespaidus par jums uzzinās bērni.
6. Neatstājiet novārtā klases telpas estētisko iekārtojumu, jo arī klases telpas izskats daudz ko liecina par jums.
7. Telpā, kurā notiks saruna, novietojiet vienādus, pieauguša cilvēka augumam atbilstoša lieluma krēslus, lai vecāki justos vienlīdzīgi ar jums. Nesēdieties cienīgi pie sava rakstāmgalda, kamēr vecāki iespiedušies mazos soliņos.
8. Esiet iejūtīgs pret nepilnām ģimenēm, audžuvecākiem, vecvecākiem un bērniem no bērnu nama.
9. Atcerieties, ka vecāki ir noraizējušies, pat vairāk nekā jūs. Jūs nosakāt šo situāciju. Savu tikšanos sāciet un beidziet ar smaidu! Mēģiniet darīt visu, lai vecāki justos brīvi – izvēlieties piemērotu uzrunas formu, sauciet bērnu vārdā! Satiekoties sarokojieties! Apspriedi sāciet ar īsu ievada sarunu! Negaidiet, lai tikšanās vadību uzņemas vecāki! Tas ir jūsu pienākums.
10. Esiet gatavs neizbēgamākajam: „Kā Pēterim veicas?” Daudziem vecākiem tieši šis jautājums ir kā sākums sarunai. Sagatavojiet laikus atbildē, kas ir pozitīva un reizē sarunu vada jums vēlamajā virzienā! Piemēram: „Pēterim ar mācībām veicas labi, bet esmu norūpējies par viņa attiecībām ar klasesbiedriem...”
11. Nekad neizvirziet problēmu, nepastāstot, kā jūs to esat mēģinājis un turpināsi risināt! Iesakiet, ko vecāki varētu darīt lietas labā, palūdziet arī vecākus izteikt savus priekšlikumus. Nekad neatstājiet ar skolu saistītas problēmas tikai vecāku pārziņā! Tās ir arī jūsējās.
12. Rūpīgi ieklausieties vecāku teiktajā, noskaidrojiet jautājumus, lai nerastos pārpratumi sarunas laikā. Esiet skaidrībā par to, ko vecāki no jums sagaida. Ja tas nesaskan ar reālajām iespējām, pasakiet to! Sarunas beigās summējiet teikto un norunāto.
13. Esiet atbalstošs! Būt vecākiem ir ļoti sarežģīti. Skolotājs, kurš vaino vecākus bērna problēmā, iespējams, pats nav bijis vecāks. Apstākļi var būt dažādi, un vecāki parasti pūlas, cik vien var. Savukārt dažreiz vecāki uzskata, ka bērna problēmā vainojams skolotājs. Mēs zinām, ka tā nav taisnība. Visi šai procesā iesaistītie ir vienlīdz atbildīgi, un visiem ir jāsadarbojas.
14. Esiet gatavs apstiprināt savu atbildību par skolēna mācību procesu skolā! Katrs skolēns var mācīties, un jums kā profesionālim jāatrod un jāīsteno metodes, kas to veicinātu. Vecāki var kaut ko ieteikt, bet atbildīgs esat tikai jūs pats. Necentieties šo nastu uzvelt vecākiem. Ja vecākiem jāieņem skolotāja loma, kā, piemēram, palīdzot bērnam tikt galā ar pārmērīgi grūtiem mājasdarbiem, tad rodas nedabiska mācību situācija, kas parasti ir neproduktīva vai pat kaitīga vecāku un bērnu savstarpējām attiecībām.
15. Sarunas gaitā jums jāapzinās sava ķermeņa valoda. Vai laiku pa laikam ielūkosieties pulkstenī, vai skatīsieties sarunas biedram acīs?
16. Tikšanos vajadzētu beigt cerīgā noskaņā. Aiciniet uzturēt turpmākus sakarus! Pateicieties par ierašanos.
17. Tiekoties ar nelabvēlīgi noskaņotiem vecākiem, ļaujiet viņiem visu izteikt! Pajautājiet, kas tieši vecākus nomāc, un uzmanīgi noklausieties. Tad mierīgā balsī atkārtojiet situāciju, pievienojot savu viedokli. Ieturiet mieru. Ja tomēr sarunu grūti vai pat neiespējami turpināt, izbeidziet to un iesakiet citu tikšanās reizi.
18. Apsveriet iespēju skolēnam pašam piedalīties apspriedē! Tas varētu sekmēt atklātu sarunu un labvēlīgu

tās iznākumu.

19. Pēc tikšanās īsi pierakstiet piezīmes par tās gaitu! Vai panācāt vēlamu? Vai vecāki izprata jūsu teikto? Kādi problēmas risinājuma veidi tika ieteikti? Vai vienojāties par nākamo tikšanos? Kādu rīcību no jums sagaida vecāki pēc šīs sarunas?

Izvēloties sadarbības formas, skolotājam jānovērtē vecāku izglītības līmenis, piemēram, ja klasē ir daudz vecāku ar augstāko izglītību, viņu izglītošanai izmantosiet citus resursus, salīdzinājumā, ja klasē vairākumā ir mazāk izglītotu vecāku.

Latvijas skolās tiek izmantotas dažādas sadarbības formas, piemēram,

- sistemātiska vecāku izglītošana – vieslektoru līdzdalība vecāku sapulcēs, kopīgos pasākumos, kur apspriež vecākiem aktuālus jautājumus (bērnu vecumposmu krīzes, atkarības jautājumi un preventīvie pasākumi utt.);
- līgumu slēgšana ar vecākiem vidusskolas posmā – trīspusīga, mērķtiecīga, sistemātiska, kas akceptēta gan rakstiski, gan mutvārdos;
- jauno tehnoloģiju izmantošana – īsziņa mobilajā telefonā, e-pasta vēstulīte, portāli: www.e-skola.lv; www.skolas.lv u.c. ;
- īpašo nedēļu organizēšana – vecāku piedalīšanās mācību stundās; regulāras vecāku dienas, pēcpusdienas organizēšana noteiktā laikā;
- anonīmā pastkastīte – skolēns iemet kastītē savu vecāku anonīmu vēstuli, lai novērstu kādu radušos problēmu. Varbūt citādi vecāks neuzdrošinās runāt par šo problēmu;
- vecāku iesaistīšana kopīgos pasākumos (skolas uzpošanas talkas, ekskursijas, sporta sacensības). Padoms: neviena no minētajām sadarbības formām nedos vēlamos rezultātus, ja vecāki nezinās vai nesapratīs radušos situāciju – pieredze nav tas pats, kas zināšanās (pedagoģiskajās, psiholoģiskajās) balstīta situācijas izpratne;
- skolotājs nebūs kompetents, nespēs vai negribēs prognozēt situāciju;
- skolēns nevēlēsies sadarboties ar skolotāju un vecākiem tandēmā.

Lai iecerētais sadarbības modelis darbotos, ir svarīgi vienoties par kopīgu mērķi un uzdevumiem tā sasniegšanā. Modelis darbosies, ja skolotājs, vecāki, skolēns apzināsies šo vienoto mērķi.

Kā izvērtēt sadarbības formu efektivitāti? Piemēram, Daugavpils pilsētas 1.ģimnāzijā (tagad Daugavpils Valsts ģimnāzija), veicot skolas un ģimenes sadarbības analīzi, izmanto anketēšanu, aptaujas, tikšanos, diskusijas, grupu darbu, dažādas praktiskās aktivitātes un izvērtē pēc šādiem kritērijiem:

1) pēc sadarbības formām:

- vecāku dienas, to apmeklējums, organizēšanas un norises kvalitāte;
- vecāku klubiņa darbs „Vecāki vecākiem”;
- klases vecāku sapulces, sadarbība ar klases audzinātāju;
- informatīvie materiāli vecākiem – informatīvais buklets un avīze vecākiem, savlaicīga vecāku informēšana;
- vecāku iesaistīšana dažādās ģimnāzijas aktivitātēs;
- atbalsta sniegšana vecākiem pedagoģiski izglītojošos jautājumos;
- vecāku sniegtais atbalsts skolai;
- atvērto durvju dienas vecākiem (citās pilsētas skolās).

2) pēc obligātās dokumentācijas:

- klases audzinātāja un klases skolēnu ģimeņu sadarbības plāns, sapulču protokoli, darba atskaites;
- skolēnu dienasgrāmatas – saziņa ar vecākiem;
- skolas vadības līmenī – pēc sadarbības plānošanas (skolas padome un vecāku kolēģija), vecāku dienu protokoli.

Daži paraugi sadarbības izvērtēšanai

Aptauja Nr.1

Cienījamie vecāki!

Šī ir anonīma aptauja, kuras mērķis ir noskaidrot skolas un ģimenes sadarbību un tās nākotnes iespējas. Rezultāti tiks izmantoti tikai apkopotā veidā, lai izvērtētu sadarbību un to pilnveidotu. Ar aptaujas rezultātiem tiksiet iepazīstināti.

1. **Kā Jūs varētu raksturotu savu aktivitāti, līdzdalību skolas dzīves norisēs:**
 - o cenšos apmeklēt visus skolas organizētos pasākumus;
 - o ierodos uz vecāku sapulcēm tikai tad, ja bērna audzināšana un sekmes izraisījušas problēmas;
 - o nāku tikai uz tām sapulcēm, kas mani interesē.
2. **Gadījumā, ja Jūsu sadarbība ar skolu ir neregulāra, atzīmējiet, lūdzu, tos iemeslus, kas Jums traucē sekot skolas centieniem:**
 - o mani neapmierina tas, ka bērna veiksmes un neveiksmes tiek publiski analizētas citu vecāku klātbūtnē;
 - o sadarbībai ir man nepiemērots laiks;
 - o manas ģimenes audzināšanas mērķi, izglītības pakāpe, kompetences nesaskan ar skolas pedagoģiskā personāla domām;
 - o uzskatu, ka mana pieredze ir lielāka nekā lielākajai daļai jauno pedagogu;
 - o mani mulšina tas, ka mani „var saprast nepareizi”;

Citi varianti _____
3. **Kādām skolas un ģimenes sadarbības formām Jūs dotu priekšroku:**
 - o rakstiska vai telefoniska sazināšanās;
 - o uzaicinājums uz skolu;
 - o klases vecāku sapulces;
 - o vecāku kopsapulces;
 - o vecāku dienas;
 - o atvērto durvju dienas;
 - o individuālās sarunas;
 - o konsultācijas.
4. **Kurās no piedāvātajām ģimenes un skolas sadarbības formām Jūs labprāt atbalstītu:**
 - o svētki skolā;
 - o pārgājieni un ekskursijas;
 - o sporta pasākumi;
 - o kultūras pasākumu kopapmeklējumi;
 - o izglītojoši semināri;
 - o lekcijas;
 - o konferences.
5. **Kā Jūs vērtējat informāciju, ko saņemat no skolas:**
 - o precīza;
 - o tiek sniegta savlaicīgi;
 - o neprecīza;
 - o savlaicīgi nesaņem.
6. **Vai aktivitātes skolā tiek organizētas Jums pieņemamā laikā:**
 - o jā;
 - o nē.
7. **Kādā veidā un no kādiem avotiem Jūs meklējat atbildes uz jautājumiem par bērnu audzināšanu:**
 - o personīgā pieredze;

- o konsultācijas ar saviem vecākiem vai radiem;
- o vecāku sapulces skolā;
- o individuālās sarunas ar klases audzinātāju;
- o meklēju palīdzību pie speciālistiem;
- o paļaujos uz intuīciju;
- o nemeklēju;
- o citi varianti _____

8. Kā Jūs vērtējat atbalstu, ko jums sniedz skola:

- o ļoti labi;
- o labi;
- o apmierinoši;
- o nepietiekami.

9. Kā Jūs vērtējat skolas un ģimenes sadarbību:

- o ļoti labi;
- o labi;
- o apmierinoši;
- o nepietiekami.

Jūsu priekšlikumi sadarbības uzlabošanai

Kāds varētu būt Jūsu devums skolai

Paldies par atsaucību!

Skolas administrācija

Aptauja Nr.2

Cienījamie skolotāji!

Šī ir anonīma aptauja, kuras mērķis ir noskaidrot skolas un ģimenes sadarbību un tās nākotnes iespējas. Rezultāti tiks izmantoti tikai apkopotā veidā, lai izvērtētu sadarbību un to pilnveidotu. Ar aptaujas rezultātiem tiksiet iepazīstināti.

1. Kā Jūs varētu raksturot klases vecāku ieinteresētību un līdzdalību skolas dzīves norisēs?

- Vecāki ir ieinteresēti;
 - Interesēja reti;
 - Vecāki nav ieinteresēti (jūsaprāt, kāpēc?) _____
-

2. Kāds varētu būt iemesls neregulārai vecāku sadarbībai, ja tāda ir?

- Vecāku aizņemtība;
- Informācijas trūkums par notikumiem skolā;
- Neuzticība skolas pedagoģiskajam personālam;
- Vecākiem nepiemērots laiks;
- Paļaušanās uz savu personīgo pieredzi;
- Cits variants _____

3. Kādas skolas un ģimenes sadarbības formas Jūsu klases vecāki labāk atbalsta?

- Individuālās sarunas;
- Klases vecāku sapulces;
- Vecāku dienas;
- Rakstiska vai telefoniska sazināšanās;
- Atvērto durvju dienas;
- Konsultācijas;
- Cits variants _____

4. Kā Jūs raksturotu klases vecāku aktivitāti un līdzdalību skolas sabiedriskajā dzīvē?

- Ir aktīvi;
- Drīzāk pasīvi;
- Neatbalsta skolas aktivitātes.

5. Vai Jūs esat saņēmis atbalstu no audzināmās klases skolēnu vecākiem?

- Jā;
- Nē;
- Ļotiniecīgu.

6. **Kādu atbalstu Jūs esat saņēmis no klases skolēnu vecākiem:**

7. **Vai Jūs esat sniedzis atbalstu audzināmās klases skolēnu vecākiem?**

- Jā;
- Nē;
- Daļēji.

8. **Kādu atbalstu Jūs esat sniedzis savas klases skolēnu vecākiem:**

9. **Kā Jūs vērtējat atbalstu, ko jums sniedz skolas administrācija sadarbībā ar ģimeni?**

- Ļoti labi;
- Labi;
- Apmierinoši;
- Nepietiekami.

10. **Kādu atbalstu Jūs vēlētos saņemt no skolas administrācijas sadarbībā ar ģimeni :**

11. **Kā Jūs vērtējat skolas un ģimenes sadarbību?**

- Ļoti labi;
- Labi;
- Apmierinoši;
- Nepietiekami.

12. **Jūsu priekšlikumi sadarbības uzlabošanai:**

Paldies par atsaucību

Skolas administrācija

Aptauja Nr. 3.**Cienījamie skolēni!**

Šī ir anonīma aptauja, kuras mērķis ir noskaidrot skolas un ģimenes sadarbību un tās nākotnes iespējas. Rezultāti tiks izmantoti tikai apkopotā veidā, lai izvērtētu sadarbību un to pilnveidotu. Ar rezultātiem jūs tiksiet iepazīstināti.

Lūdzu norādi savu klasi _____

1. Kā Tev šķiet, vai Tu vari ietekmēt skolotāju lēmumus?

- Jā;
- Nē;
- Reti;
- Ja, nē, tad kāpēc _____

2. Vai Tu spēj ietekmēt lēmumus ģimenē?

- Jā;
- Nē;
- Reti;
- Ja, nē, tad kāpēc _____

3. Vai Tev ir bijušas nopietnas domstarpības ar skolotāju?

- Jā;
- Nē;
- Reizēm;
- Bieži.

4. Kā Tu risini konfliktus skolā?

- Ar skolotāju palīdzību;
- Ar vecāku palīdzību;
- Paliek neatrisināti.

5. Kā Tu raksturotu savu līdzdalību klases un skolas aktivitātēs?

- Esmu aktīvs;
- Drīzāk esmu pasīvs;
- Mana līdzdalība ir atkarīga no veicamajiem pienākumiem.

6. Kā Tu raksturotu savu vecāku ieinteresētību, aktivitāti un līdzdalību skolas dzīves norisēs?

- Ir ieinteresēti;
- Nav ieinteresēti;
- Interesējas reti;
- Ir aktīvi;
- Ir pasīvi;

Kāpēc? _____

7. Kādus skolas organizētos pasākumus Tu labprāt apmeklētu un tajos piedalītos kopā ar vecākiem?

- Pārgājieni un ekskursijas;
- Sporta pasākumi;
- Svētki skolā;
- Kultūras pasākumu apmeklēšana;
- Nekādus.

Citi varianti _____

Paldies par atsaucību!

Skolas administrācija

Aptauju rezultātus svarīgi apkopot un attēlot vizuāli, piemēram, diagrammu veidā, un ar to rezultātiem iepazīstināt visas aptaujā iesaistītās puses. Iegūtais rezultāts skolas vadībai palīdzēs izvērtēt sadarbības vājās un stiprās puses un kopīgā diskusijā ar aptaujā iesaistītajiem meklēt risinājuma ceļus.

Svarīgs rādītājs vecāku ieinteresētībā par savu bērnu skolas dzīvi ir gan vecāku dienu apmeklējumi, kad ir iespēja tikties ar priekšmetu skolotājiem, skolas atbalsta personālu, skolas vadību, gan arī pārējās skolā piedāvātās aktivitātes. Analizējot sadarbību, svarīgi izvērtēt gan kvantitatīvos, gan kvalitatīvos rādītājus, piemēram, vecāku aktivitāte – apmeklējumu uzskaitē (skaitliskā, vēlams pa klasēm).

Daži paraugi analīzes apkopošanai

_____ klases vecāku aktivitāte

_____ m.g.

Skolēnu skaits klasē _____

Vecāku Vārds, uzvārds	Vecāku sapulces				Atvērto durvju dienas				Vecāku dienas				Citas aktivitātes											
1.																								
2.																								
Utt.																								
Kopā:																								

Klases audzinātājs, veicot šādu uzskaiti, iegūst informāciju par vecāku aktivitāti:

- katra vecāka individuālo aktivitāti (horizontālais līmenis);
- pasākuma kopējo apmeklējumu, kas ļauj spriest par to, kuras no aktivitātēm ir vecāku vidū visatzītākās (vertikālais līmenis).

Lai būtu iespējams iegūt reālo ainu visā skolā, klašu audzinātāji iesniedz direktora vietniekam audzināšanas darbā kopīgo vecāku skaitu par skolas mēroga pasākumu apmeklējumiem, un šī informācija tiek apkopota.

Vecāku aktivitāte _____ m.g.

Klase	Skolēnu skaits klasē	Vecāku sapulces		Atvērto durvju dienas				Vecāku dienas				Citas aktivitātes											
		1.sem.	2.sem.																				
1.a																							
1.b																							
Utt.																							
Kopā:																							

Analizējot šo apkopoto informāciju, var secināt par:

- katras klases vecāku aktivitāti;
- vecāku aktivitāti skolā, tās dinamiku;
- visatzītākajām aktivitātēm vecāku vidū;
- klases audzinātāja darbību skolas un ģimenes sadarbībā.

Izmantojot iegūtos rezultātus, var aizstāt maz atzītās darba formas ar citām, jaunām, tādējādi uzlabojot sadarbību.

Aptauja Nr.4**Cienījamie vecāki!**

Lūdzam Jūs atbildēt uz jautājumiem. Iegūtā informācija tiks apkopotā veidā, lai uzlabotu skolas un ģimenes sadarbību.

1. Kurā klasē mācās Jūsu bērns?
 - 1. – 4. klase;
 - 5. – 6. klase;
 - 7. – 9. klase.

2. Vai Jūs apmierina dienasgrāmata kā saziņas veids starp skolu un ģimeni?
 - Jā;
 - Nē.

3. Cik bieži Jūs ielūkojaties bērna dienasgrāmatā?
 - Katru vakaru;
 - 1 -2 reizes nedēļā;
 - Reizi mēnesī;
 - Kad bērns pats parāda.

4. Kas Jūs visvairāk interesē dienasgrāmatā?
 - _____
 - _____

5. Vai Jūs apmierina klases audzinātāja veiktie ieraksti, informācija dienasgrāmatā?
 - Jā;
 - Nē;
 - Daļēji.

6. Kādi būtu Jūsu ierosinājumi informācijas apmaiņas uzlabošanai starp skolu un ģimeni?
 - _____
 - _____
 - _____

Paldies par sadarbību!

Skolas administrācija

Visu iegūto informāciju var apkopot lielākos blokos un izvērtēt četros līmeņos.

Skolas un ģimenes sadarbības izvērtēšanas apkopojums

N.p.k.	Kritēriji	1	2	3	4
1.	Sadarbības formas				
1.1.	Vecāku dienas				
1.2.	Atvērto durvju dienas				
1.3.	Klases vecāku sapulces				
1.4.	Citas aktivitātes, kas raksturīgas katrai skolai				
2.	Vecāku aktivitāte (kopējā)				
3.	Vecākiem piedāvāto pasākumu kvalitāte				
4.	Sniegtās informācijas kvalitāte				
5.	Informācijas apmaiņa starp skolu un ģimeni - saziņa				
6.	Skolas sniegtais atbalsts vecākiem				
7.	Vecāku sniegtais atbalsts skolai				
8.	Sadarbības plānošana un organizēšana				
9.	Skolas vadības sniegtais atbalsts klašu audzinātājiem				
10.	Citi				

Veiksmīgu un produktīvu skolas un ģimenes sadarbību veicina:

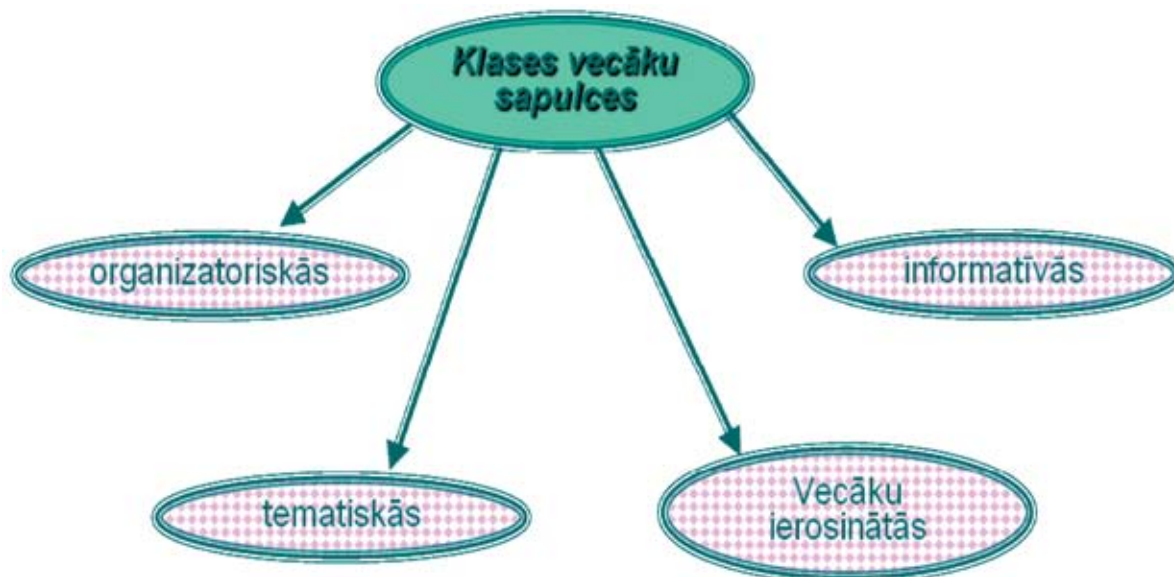
- mierīga, draudzīga, konstruktīva attieksme vienam pret otru,
- vecāku dienas, piemēram, katra mēneša noteiktā dienā,
- vecāku vadītas mācību un klases stundas,
- vecāku kā konsultantu piesaistīšana,
- vecāku sapulces, diskusijas, apmācība,
- svētki, pasākumi skolā, iesaistot vecākus,
- kopīgi izbraukumi, teātra, izstāžu apmeklējumi,
- mājasdarbi bērniem kopā ar vecākiem,
- ģimenes stūrīši klasē,
- vecāku informēšana pa tālruni,
- sarakste,
- skolas avīzes, žurnāli, hronikas,
- glīti noformēti, pārdomāti ielūgumi uz skolas pasākumiem vai sapulcēm,
- pateicība vecākiem par labi audzinātiem bērniem, par atbalsta sniegšanu skolai.

Viena no populārākajām frontālajām sadarbības formām ir vecāku sapulce, bet tā nedrīkstētu kļūt par vienīgo sadarbības formu. Lai arī sapulce ir viena no tradicionālajām skolas un vecāku sadarbības formām, tā nedrīkst kļūt par garlaicīgu, bezpersonisku pasākumu, kurā tiek sniegta tikai informācija. Svarīgi, lai vecāki nebūtu pasīvi klausītāji, bet gan savas pieredzes izteicēji, audzināšanas līdzdalībnieki. Sapulču saturs dažādošana, uzaicinot speciālistus, kas var strādāt kopā ar vecākiem par viņus satraucošām tēmām, mācību priekšmetu skolotājus, pašvaldības speciālistus u. tml. Līdz ar to vecāku sapulce pārveidojas citā formā – tā ir tikšanās, diskusija, domu apmaiņa, un tiek lauzts iesīkstējies stereotips – vecāku sapulcē par manu bērnu neko labu nepateiks.

Mūsdienās ir mainījusies un pilnveidojusies skolotāja un vecāku loma, organizējot sapulci. Skolotājs ir:

- informācijas sniedzējs,
- sadarbības partneris,
- eksperts,
- komandas dalībnieks utt.

Klases sapulces var būt ļoti dažādas (sk. shēmu).

Sapulces veids nosaka, kādas metodes sapulces vadīšanai izvēlas:

- lekcija,
- darbs grupās,
- problēmsituācijas risināšana, piedaloties vecākiem, bērniem, skolotājiem,
- koncerts, izrāde, izstāde,
- sapulces vadītājs – vecāks,
- situāciju izpēte,
- sapulces vadītāji – skolēni,
- darbs ar ierakstu (video, audio materiāls) ,
- praktiskā nodarbība – darbnīca.

Padoms: pirms nolemjāt rīkot sapulci, padomājiet par tās nepieciešamību un izplānojiet tās gaitu.

Sapulces struktūra

- sapulces **mērķis** (ko skolotājs grib sasniegt ar šīs sapulces palīdzību - vecāku savstarpējā iepazīstināšana, informēšana par skolas mācību un audzināšanas darba uzdevumiem; vecāku pedagoģiskā izglītošana; vecāku informēšana par pārmaiņām izglītības sistēmā; iepazīstināšana ar Bērnu tiesību aizsardzības likumu; pieredzes apmaiņas organizēšana; vecāku iepazīstināšana ar bērnu sasniegumiem; aktuālu jautājumu risināšana; problēmu risināšana);
- sapulces **saturs** (par ko un kā skolotājs vai kāds cits sapulcē runās);
- vadīšanas **metodes** (kuras būs visefektīvākās metodes sapulces mērķa sasniegšanai);
- **līdzekļi** (kādi resursi tiks izmantoti un kur ņemt līdzekļus);
- **rezultāts** (kā sasniegts mērķis).

Gatavojoties sapulcei, jāpārdomā, kā un cik laicīgi tiks uzaicināti vecāki, kurā telpā sapulce notiks un cik lielā mērā telpa norādīs, ka tiek gaidīti konkrētās klases skolēnu vecāki, ko darīs vecāki, ja tie būs atnākuši ātrāk (varbūt aplūkos savu bērnu darbus, varbūt paklausīsies relaksējošu mūziku u. tml.).

Klases audzinātājam sapulces telpā jāierodas laicīgi un jā sagaida vecāki. Sapulcei jānorit konstruktīvi, bez liekas pļāpāšanas, un tās vadītājam jāiekleļauj plānotajā laikā. Pēc sapulces individuāli jāaprunājas ar tiem vecākiem, kuri to vēlas.

Sapulces norise būs atkarīga no

- izvirzītā mērķa;
- sapulces veida;
- izvēlētajām darba metodēm;
- personām, kas piedalās sapulcē – viesi, lektori, speciālisti, utt.
- “grūtās” sapulces nedrīkst pārvērst par negatīvā uzskaitījumu un pazemojumu virkni. Svarīgāk lūgt talkā vecākus un kopīgi meklēt risinājumus.

Padoms: sapulces sagatavošanā ievērojiet dažus noteikumus, un vecāki nāks uz sapulcēm ar prieku.

- **Pirmais noteikums.**
Sapulces temats – aktuāls vecākiem!
- **Otrais noteikums.**
Vecāku sapulces norises laiks – vecākiem piemērots!
- **Trešais noteikums.**
Vecākiem ir jāzina sapulces norises plānojums.
- **Ceturtais noteikums.**
Skolotāja un vecāku saskarsmei ir jābūt taktiskai.
- **Piektais noteikums.**
Vecāku sapulce nedrīkst kļūt par slogu vecākiem.
- **Sestais noteikums.**
Sapulcei ir jābūt pedagoģiski vērtīgai un labi sagatavotai.

Vecāku sapulce ļauj skolotājiem labāk iepazīt vecākus un novērtēt viņus kā sadarbības partnerus.

Izmantotie materiāli:

- Auziņa I. Kā radīt klasē labvēlīgu vidi. //Skolotāja Almanahs. – R.: Zvaigzne ABC–Nr. 4 – 2005
 Klauža A. Skolas un ģimenes sadarbība. Metodiskais materiāls.
 Pagraba E. Klases audzinātājam darbā ar vecākiem, bērniem un sevi pašu. – R: Pētergailis, 2006.
 Skola visiem. – R.: SAC, 2002.
 Skolas un ģimenes sadarbība. IAC semināra materiāli.
 Smirnova I. Sadarbība ar vecākiem. Metodiskais materiāls.

Skolas padome – skolas un ģimenes sadarbības veicinātāja

Skolas padome ir vēl viena iespēja, kā iesaistīt vecākus mācību un audzināšanas darbā un kopā ar viņiem pieņemt atbildīgus lēmumus par skolā notiekošo procesu, izstrādāt skolas attīstības vīziju. Šajā padomē koleģiāli sadarbojas skolotāji, vecāki un skolēni. Šādi darbojoties, vecāki kļūst līdzatbildīgi lēmumu pieņemšanā, kā arī spēj motivēt citus vecākus kopīgai sadarbībai.

Skolās, kurās veiksmīgi organizēts padomes darbs, parasti ir vieglāk atrisināt sarežģītus jautājumus, kuri saistīti ar skolēnu sekmēm un uzvedību, vieglāk rast dialogu ar vecākiem, kuri nevēlas izprast skolas pedagogu prasības un bieži vien risinājumu meklē, radot konfliktsituācijas.

Vispārējās izglītības likuma 13. pantā ir teikts:

(1) Sabiedrības, pašvaldības un vecāku sadarbības nodrošināšanai tiek izveidota izglītības iestādes padome. Tā darbojas saskaņā ar padomes nolikumu, un tās sastāvā var būt:

- 1) izglītības iestādes vadītājs,
- 2) pedagogu pārstāvji,
- 3) pašvaldības pārstāvji,
- 4) izglītības iestādes dibinātājs,
- 5) vecāku pārstāvji,
- 6) izglītojamo pārstāvji

(2) Vecāku pārstāvjiem izglītības iestādes padomes sastāvā jābūt vairākumā. Padomes vadītāju ievēlē no vecāku pārstāvju vidus.

(3) Izglītības iestādes padome:

- 1) izstrādā priekšlikumus izglītības iestādes attīstības plānam;
- 2) veicina izglītības iestādes atbalsta fondu darbību;
- 3) risina ar izglītības iestādes rīkotajiem pasākumiem saistītus organizatoriskus jautājumus;

(4) veic izglītības iestādē pieņemto ziedojumu uzskaiti, lemj par to izlietošanu un sniedz pārskatu par to vecāku pilnsapulcei;

(5) veic citus padomes nolikumā paredzētus uzdevumus.

Veidojot Skolas padomi, jāņem vērā, ka tā ir koleģiāla institūcija, kura

- balsta savu darbību uz atklātības un cieņas principiem;
- nodrošina sadarbību ar skolēnu vecākiem;
- nodrošina skolas attīstības programmas izstrādi un pilnveidi;
- darbības īstenošanai piesaista skolas Nolikumā paredzētos papildu finansu un materiālos līdzekļus;
- pieņem lēmumus ar balsu vairākumu (sanāksmē jāpiedalās vismaz pusei tās locekļu) un ar tiem iepazīstina visu skolas kolektīvu.

Katrā skolā (atbilstoši tās vajadzībām) tiek izstrādāts Skolas padomes nolikums, kurā definētas Skolas padomes kompetences, tās sastāvs un organizatoriskā struktūra, darba organizācijas principi, dokumentācija (skolas Nolikums, skolas konferencē apstiprināts Skolas padomes locekļu saraksts, padomes darba plāns un sēžu protokoli). Skolas padomes izveidošanu un likvidēšanu nosaka skolas konference.

Padoms: popularizējiet skolā padomes darbību, tās panākumus un ieguldījumu skolas attīstībā. Svarīgi, lai padomes locekļi izjustu skolas administrācijas, pedagogu atbalstu un būtu pārliecināti, ka darbošanās padomē nebūs formāla lieta, bet gan labas gribas pasākums, kas veicinās skolas attīstību. Vecākiem jāzina, ka viņu idejas tiks uzklautas, apspriestas un kopīgi meklētas iespējas, kā tās realizēt. Sarīkojiet padomes locekļiem kādu pārsteigumu – apsveiciet svētkos, uzaiiciniet uz sarunu pie kafijas tases u. tml.. Tā viņi jūties novērtēti un vēlēties vēl vairāk ieguldīt kopīgajā darbā.

Izmantotais materiāls:

Smirnova I. Sadarbība ar vecākiem. Metodiskais materiāls

Ģimenes izpēte

Lai skolotājs varētu izvēlēties konkrētas sadarbības formas, svarīgi izpētīt ģimeni, noskaidrot, cik lielā mērā bērna vecāki uzticas skolai un ir gatavi sadarbībai.

“... Ģimene – tā ir vide, kurā aug bērns. Vienā ziņā tā jau ir sava veida pirmā pedagoģiskā laboratorija, kurā bērns apgūst tos dzīves aspektus, kas veido savstarpējo attiecību, vērtību, pašapziņas, atbildības un motivācijas pamatus. Laika gaitā šajā kontekstā attīstās un nostiprinās pirmie uzvedības modeļi, veidojas bērna izpratne par to, kā cilvēki mijiedarbojas. Bērna dzīvē nav tāda brīža, kad viņš neiegūtu jaunus iespaidus, zināšanas, attieksmes, kad viņš nemācītos. Viss, kas norisinās viņam apkārt, viss ko viņš dara, ir viņa individuālās attīstības iespējas, dzīves un pieredzes skola.” / Alīda Samusēviča, LPA profesore/

Klases audzinātājam un priekšmetu skolotājiem ir jāveido priekšstats par skolēna ģimeni, jo tas palīdz vieglāk izprast skolēna uzvedību, mācīšanās problēmas, prasmi iekļauties klases kolektīvā.

Saņemot audzināšanā klasi, klases audzinātājam jāveic formālā izpēte, proti, jāiepazīstas ar skolēna dokumentiem, ja iespējams, jāaprunājas ar bērnudārza audzinātāju (1.klases audzinātājs), iepriekšējo audzinātāju (ja pārņem klasi audzināt sākumskolā, pamatskolā, vidusskolā). Jāiegūst pēc iespējas vairāk informācijas (svarīgi zināt par ģimenes struktūru, materiālo nodrošinātību u.tml.). Dažkārt klases audzinātājam jāgriežas pēc palīdzības pie sociālā pedagoga, skolas psihologa, ja bērnam ģimenē ir nelabvēlīgi apstākļi.

Tomēr skolotājam visvairāk par ģimeni pateiks tiešie vērojumi ikdienā, individuālas sarunas ar vecākiem, dažādas aptaujas laika gaitā, vecāku vēlme vai, gluži otrādi, nevēlēšanās sadarboties.

Bieži vien vecākiem, kuri negrib sadarboties ar skolu, ir gan objektīvi, gan subjektīvi iemesli. Viņus varētu iedalīt vairākās grupās.

1. Vecāki, kuri neiesaistās sadarbībā ar skolu un nepievērš pietiekamu uzmanību bērna audzināšanai:
 - aizņemtie darbā,
 - slimo paši vai citi ģimenes locekļi,
 - alkoholiķi, narkomāni u. c. atkarību ietekmētie,
 - sektanti,
 - aizņemtie ar savu karjeru (bērni - traucēklis personisko mērķu sasniegšanai),
 - sociāli maznodrošināti un mazizglītoti vecāki.
2. Kritiskie vecāki:
 - augsts, neadekvāts pašnovērtējums,
 - augstāka pedagoģiskā kompetence par skolotāja kompetenci,
 - vecāki ar psihiskiem defektiem,
 - „aklas mīlestības” pārņemti vecāki.
3. Vecāki, kuri nopietni un atbildīgi izturas pret sava bērna audzināšanu, bet skolā nesaskata sadarbības partneri:
 - pārliecināti, ka viņus nesapratīs,
 - stereotipi, kas ietekmē uzticēšanos skolai,
 - vecāku dzīves pieredze lielāka nekā skolotājam,
 - bailes un neprasme kontaktēties ar svešiem cilvēkiem.

Tikai apzinoties, kāds sadarbības partneris ir vecāks, skolotājs objektīvi var plānot sadarbības iespējas ar katru ģimeni. Lai tuvāk iepazītu ģimeni, skolotājs savā izpētes darbā līdztekus novērošanai izmanto arī anketēšanu u. c. izpētes formas.

Daži piemēri no Latvijas skolotāju pieredzes**Anketa vecākiem Nr.1****Ļ. cien. vecāki!**

Jūsu bērns mācās vispārējās izglītības pamatskolā. Katru dienu Jūsu bērna dzīvē ienāk dažādas pārmaiņas: patīkamas/nepatīkamas/ nesaprotamas...

Tieši tāpēc Jūsu atbalsts un sapratne ir ļoti svarīga. Lai turpmāk ar Jums sadarbotos vēl labāk, lūdzu atbildēt uz anketas jautājumiem. Ja vēlaties, varat palikt anaonīms.

1. Vai esat ievērojuši pārmaiņas sava bērna uzvedībā? Kādas?

2. Kā Jums šķiet, kā Jūsu bērns jūtas skolā ?

3. Cik bieži Jūs ar savu bērnu pārrunājat skolā notiekošo?

4. Kādu atbalstu Jūs vēlētos saņemt no skolas sava bērna audzināšanā?

5. Kādu palīdzību Jūs varētu sniegt klasei (esat sniedzis) ?

6. Par savu bērnu Jūs vēlētos pateikt....

Paldies par atsaucību!

Skolas administrācija.

Anketa vecākiem Nr.2

Cien. vecāki, lai plānotu mūsu turpmāko sadarbību, lūdzu, atbildiet uz dažiem jautājumiem!

1. Vai Jums ir pareiza un patiesa informācija par to, kas notiek skolā?

- a) jā, noteikti,
- b) daļēji,
- c) nē,
- d) pilnīgi nekādas,

e) _____

6. Kā jūs sazināties ar skolu, klases audzinātāju, skolotājiem?

- a) telefoniski,
- b) rakstiski,
- c) personiski,

d) _____

5. Vai jūs bieži ierodaties skolā, lai painteresētos par savu bērnu?

- a) kad uzskatu to par vajadzīgu,
- b) kad noticis kāds pārpratums,
- c) kad saņemu uzaicinājumu,
- d) kad notiek vecāku sapulce,

e) _____

6. Cik bieži Jūs būtu ar mieru nākt uz klases vecāku sapulcēm?

- a) reizi mēnesī,
- b) reizi divos mēnešos,
- c) reizi pusgadā,
- d) neuzskatu to par vajadzīgu,

e) _____

6. Atnākot uz vecāku sapulci, Jūs gribētu:

- a) dzirdēt skolēnu priekšnesumus,
- b) dzirdēt direktora informāciju,
- c) noklausīties izglītojošu lekciju,
- d) tikties ar mācību priekšmetu skolotājiem,

e) _____

Paldies par atsaucību!

Skolas administrācija!

Skolotājam, aicinot vecākus uz skolu, lai pārrunātu kādas nopietnas problēmas par bērna uzvedību, sekmēm, jādama par formu, kā vecākus uzaicināt, īpaši tos vecākus, kuri no sadarbības ar skolu cenšas izvairīties un nevēlas uzņemties atbildību par sava bērna audzināšanu.

Daži piemēri no Latvijas skolotāju pieredzes, kā uzaicināt vecākus uz skolu?

Cienījamie _____ vecāki!

Jūs tiek aicināti uz tikšanos ar mācību priekšmetu skolotājiem š.g. 19.oktobrī no plkst. 19:00 līdz 20:00, lai kopīgi pārrunātu jautājumus par Jūsu bērna sekmīgu pamatskolas beigšanu.

Datums _____ Klases audzinātāja: _____/atšifrējums/

Ļ. cien. _____ vecāki!

Lūdzu Jūs ierasties skolā š.g. 20.aprīlī plkst. 16:00 klases telpā, lai kopīgi ar bērnu aprunātos par viņa mācību un ārpusstundu aktivitāšu sanieguniem un tālākām izaugsmes iespējām.

Datums _____ Klases audzinātāja: _____/atšifrējums/

Tiekoties ar vecākiem, ieteicams izmantot sadarbības kartīti_____ **vidusskolas sadarbības kartīte**

Klase _____ Skolēna vārds, uzvārds _____

Vecāku vārds, uzvārds _____

Apmeklējuma iemesls _____

Pārrunu rezultāts _____

Vecāku ieteikumi, pretenzijas - _____

Datums _____

Skolotāja paraksts:

Vecāku paraksts:

Latvijas vecāku apvienība VISI – nozīmīgs sadarbības partneris

Latvijas vecāku apvienība „Vecāki izglītībai, sadarbībai, izaugsmei” jeb VISI dibināta 2004.gadā, apvienojoties vecāku kustībām „Vecāki Jelgavai”, „Vecāki Rīgai”, Cēsu pilsētas Vecāku domei un aktīviem, ieinteresētiem vecākiem no visiem Latvijas novadiem. Vecāku organizācija ir noslēgusi sadarbības līgumu ar Izglītības un zinātnes ministriju, ar Bērnu un ģimenes lietu ministriju, ar Latvijas tirgotāju asociāciju u.c. Dibinot savu apvienību VISI, vecāki no dažādām Latvijas vietām vēlējas veicināt izglītotas, veiksmīgas, pilsoniskas un integrētas sabiedrības attīstību, kā arī veidot un stiprināt saikni starp ģimenēm un izglītības iestādēm. Informāciju var atrast mājas lapā: www.lva-visi.lv

Latvijas vecāku apvienībai VISI ir vairāki darbības virzieni:

- vecāku aktivizēšana drošas vides veidošanā pašvaldību teritorijās,
- aktīva viedokļa paušana veselīga un no atkarībām brīva dzīvesveida atbalstam,
- padomdevējs un sadarbības partneris IZM un BĢLM dažādos jautājumos,
- skolas, ģimenes un sabiedrības pienākumu, atbildību un tiesību skaidrošana un popularizēšana,
- pozitīvas sadarbības vides veidošana skolas un ģimenes kopējo mērķu sasniegšanas procesā.

Apvienībai VISI ir ļoti daudzveidīgas darba formas: semināru un vecāku forumu organizēšana, līdzdalība dažādu valsts, pašvaldības un sabiedrisko organizāciju projektos, ar kuru palīdzību var risināt ļoti praktiskus jautājumus skolēnu dzīvē (piem., skolēnu ēdināšana, atkarību profilakse, skolas somu svāra atbilstība bērnu vecumam, mācību grāmatu un darba burtnīcu izvēle utt.). Apvienības biedri neatsaka palīdzību skolai aktuālu jautājumu risināšanā, tiekas ar citiem vecākiem, dalās pieredzē, sniedz konsultācijas.

Latvijas vecāku apvienība VISI pārstāv vecāku viedokli dažādu izglītības politikas plānošanas dokumentu un izglītības attīstības stratēģiju un plānu izstrādē, piedalās dažādu konsultatīvo padomju (piem., “Izglītība visiem”, Vispārējās izglītības kavalitātes novērtēšanas valsts aģentūras konsultatīvā padome u.c.) darbā, sniedzot savu viedokli un priekšlikumus par izglītības jautājumiem.

Lai apzinātu situāciju, VISI firmai „Data serviss” pasūtīja veikt neatkarīgu pētījumu „Vecāku līdzdalība izglītības jautājumu lemšanā”. Pētījuma mērķi bija:

- noskaidrot vecāku un skolas sadarbības intensitāti un efektivitāti;
- noskaidrot vecāku aktivitāti sadarbībā ar skolu;
- noskaidrot vecāku apmierinātību ar sadarbības rezultātiem.

Informācija tika iegūta tiešās intervijās, aptaujājot ap 1000 vecākiem viņu dzīves vietās visā Latvijas teritorijā. Pētījuma rezultātā tika noskaidrots, ka gandrīz puse vecāku (47%) uzskata, ka nav nepieciešamības sadarboties ar skolu, jo apmierina pašreizējā situācija, savukārt, 32 % vecāku nav ticības, ka sadarbība ar skolu kaut ko mainīs un vecāku viedoklis tiks uzklauts.

Pēc aptaujas rezultātiem visi vecāki nosacīti tika iedalīti četrās grupās:

- *Aktīvie* vecāki (19.7 %) - viņi aktīvi iesaistās sadarbībā ar skolu jautājumos, kas skar viņu bērnu izglītību un audzināšanu;
- *Neieinteresētie* vecāki (45,2%) - nav ieinteresēti sadarbībā ar skolu un to nevēlas darīt;
- *Aizņemtie* vecāki (24,6 %) - vēlas, bet nav laika, lai iesaistītos savu bērnu izglītības un audzināšanas jautājumu risināšanā;
- *Norobežotie* vecāki (10,5%) - neiesaistās sadarbībā ar skolu, bet to vēlētos, jūtas atstumti no skolas, netic, ka

ir jēga sadarboties ar skolu.

Kā redzams, situācija nav iepriecinoša ne skolai, ne arī vecāku aktīvākajai daļai.

Pētījumā secināts, ka Latvijas skolās ir pietiekami daudzveidīgu sadarbības formu piedāvājums vecākiem.:

- rakstiski iesniegts ierosinājums skolas vadībai - 42%
- iespēja darboties skolas padomē - 51%
- individuāli tikties ar skolas vadību - 52%
- piedalīties skolas labiekārtošanā, telpu remontā - 60 %
- ziedot līdzekļus skolai, klases pasākumiem - 75%
- apmeklēt skolas vecāku sapulces - 79%
- individuāli tikties ar klases audzinātāju - 87%
- - apmeklēt klases vecāku sapulces - 99%

Vecāki uzskata, ka skolas uzdevumi ir šādi:

- bērna sekmības nodrošināšana un viņu sagatavošana turpmākai izglītībai - 92%;
- bērna brīvā laika organizēšana un iesaistīšana dažādās aktivitātēs - 80%;
- bērna uzvedības uzlabošana - 75%;
- bērna atturēšana no smēķēšanas, alkohola un narkotikām - 69%.

Pētījumā atklājās, ka individuālo tikšanos ar klases audzinātāju par efektīvu vai ļoti efektīvu uzskata 85% vecāku. Individuāli vecāki vēlas pārrunāt par:

- bērna saistību ar skolā notikušu pārkāpumu;
- bērna skolas neapmeklēšanas cēloņu analīzi;
- bērna kaitīgos ieradumus un iespējas, kā ar tiem cīnīties;
- bērna nesaprašanos ar atsevišķiem skolotājiem;
- bērna psiholoģiskās problēmas.

Padoms: ņemt vērā pētījuma rezultātus, izmantot vecāku apvienības VISI atbalstu un aktīvākās vecāku daļas motivāciju sadarboties ar skolu, pievērst uzmanību individuālajai sadarbības formai kā vecāku skatījumā efektīvākajai.

Ieteicamā literatūra

Katram skolotājam sadarbībā jāmeklē sava pieceja, bet vienmēr lieti noder citu kolēģu, pētnieku pieredzes idejas, lai tās papildinātu un izmantotu sev noderīgās, tāpēc piedāvājam literatūras sarakstu par šo tēmu.

1. Azarovs J. Ģimenes pedagoģija. – R.: Zvaigzne, 1986.
2. Baldiņš A., Raževa A. Skolas un ģimenes sadarbība. – R.: Pētergailis, 2001.
3. Berns E. Spēles, ko spēlē cilvēki. – R.: SIA Birojs, 2000.
4. Černova A. Bērnu psiholoģiskā gatavība skolai // Skolotājs – 2001. – Nr.4 (28)
6. Denijs R. Prasme sazināties un uzstāties. – R.: Jāņa Rozes Apgāds, 2002.
7. Freidenfelds I., Ūsiņš V. Mācību procesa pilnveide. – R.: Zvaigzne, 1985.
8. Ģimene/ A.Studentes redakcija. – R.: Zvaigzne, 1982.
9. Ja ģimenē pusaudzis/ Z.Upmanes un A.Šponas redakcija. – R.: Zvaigzne, 1987.
10. Jaunais skolotājs. R.: IAC, 2006.
11. Kārnegijs D. Kā iegūt draugus un iepatīties cilvēkiem. – R.: SIA „J. I. V.”, 2002.
12. Kovaļovs S. Ģimenes attiecību psiholoģija. – R.: Zvaigzne, 1990.
13. Lieģeniece D. Ievads andragoģijā. – R.: RaKa, 2002.
14. Makarenko A. Grāmata vecākiem. - R.: Zvaigzne, 1987.
15. Milts A., Burāne K., Rocēna I., Tiltiņa I. Praktiskā ētika. – R.: Rozes apgāds, 1998.
16. Naika A. Noticēt sev. – R.: Zvaigzne ABC, 1998.
17. Nīmante D. Klasvadība. – R.: Zvaigzne ABC,
18. Pagraba E. Klases audzinātājam darbā ar vecākiem, bērniem un sevi pašu. – R: Pētergailis, 2006.
19. Plotnieks I. Psiholoģija ģimenē. – R.: Zvaigzne, 1988.
20. Prindule L. Bērnu psihiskās attīstības vecumposma psiholoģija, 1.daļa. –Liepāja, LPI 1994.
21. Psiholoģijas vārdnīca. - R.: Mācību grāmata, 1999.
22. Rudņeckā Z., Ukstiņa R., Elme A. Ģimeņu izglītība sociālajā pedagoģijā. – R.: RaKa, 2002.
23. Selje H. Mana mūža stress. – R.: Zvaigzne, 1983.
24. Seņko V. Darbs ar grūti audzināmiem bērniem. – R.: Zvaigzne, 1978.
25. Svence G. Attīstības psiholoģija. – R.: Zvaigzne ABC, 1999.
26. Veilers P. Kreativitāte – tavas veiksmes atslēga. – R.: Jumava, 2001.
27. Smita H. Vai tavš bērns ir laimīgs? – R.: Kontinents, 2001.